

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

แรงงานข้ามชาติหรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า แรงงานต่างด้าว เกิดจากการเคลื่อนย้ายของแรงงานจากประเทศหนึ่งไปสู่อีกประเทศหนึ่ง โดยมีลักษณะความสัมพันธ์กับอีกสังคมหรืออีกวัฒนธรรมหนึ่งโดยผ่านการว่าจ้างงาน ซึ่งการเคลื่อนย้ายลักษณะดังกล่าวนี้เกิดขึ้นในแทบทุกพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันที่การติดต่อคมนาคมไม่เป็นอุปสรรคต่อการเดินทางของมนุษย์ในอดีต และรวมกับปัจจัยทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองและการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่มีความรวดเร็วและซับซ้อนมากขึ้น จนอาจกล่าวได้ว่า แรงงานข้ามชาติเป็นผลสืบเนื่องมาจากกระแสทุนนิยมโลกาภิวัตน์ ตัวเลขจากการสำรวจสำมะโนประชากรและเคหะในปี พ.ศ. ๒๕๕๓ ระบุว่าประเทศไทยมีประชากรที่ไม่ได้ถือสัญชาติไทยประมาณ ๒.๗ ล้านคน ในจำนวนนี้ร้อยละ ๙๐ เป็นแรงงานข้ามชาติ ซึ่งส่วนใหญ่มาจากประเทศพม่า กัมพูชา และลาว ขณะที่ตัวเลขดังกล่าวคาดการณ์ว่าแรงงานต่างด้าว ทั้งที่ถูกกฎหมายและไม่ถูกกฎหมายน่าจะมีอยู่ในประเทศไทยถึง ๔ ล้านคน แรงงานต่างด้าวที่เข้ามาทำงานส่วนใหญ่จะเข้ามาประกอบอาชีพก่อสร้างและการเกษตร^๑

ในอดีต ประเทศไทยไม่เคยมีนโยบายเปิดให้มีการนำเข้าแรงงานจากต่างประเทศ แต่เมื่อเศรษฐกิจของไทยเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วจนแรงงานไทยเริ่มขาดแคลน ทำให้แรงงานต่างด้าวไหลเข้ามาจากประเทศเพื่อนบ้านจำนวนมาก จนรัฐบาลไทยต้องหาวิธีบริหารจัดการแรงงานเหล่านี้นับตั้งแต่ปี ๒๕๓๕ จนถึงปัจจุบัน รัฐบาลไทยได้มีความพยายามที่จะบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวโดยสามารถแบ่งนโยบายเกี่ยวกับแรงงานต่างด้าวออกเป็น ๒ ช่วงหลักๆ ได้แก่ ก่อนปี ๒๕๔๔ และหลังปี ๒๕๔๔ โดยในช่วงปี ๒๕๓๕-๒๕๔๓ รัฐบาลไทยได้มีการผ่อนผันให้แรงงานต่างด้าวทำงานในเฉพาะบางพื้นที่และบางกิจการที่กำหนดเพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนแรงงาน ปัญหาแรงงานต่างด้าวหลบหนีเข้าเมืองเป็นปัญหาสำคัญที่รัฐบาลต้องเร่งดำเนินการแก้ไขปัญหานี้ เนื่องจากเป็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงของประเทศและขบวนการค้ามนุษย์ข้ามชาติ และยังมีแรงงานต่างด้าวสัญชาติพม่า กัมพูชา และลาว อีกจำนวนมากที่ลักลอบหลบหนีเข้ามาในประเทศไทยอย่างผิดกฎหมาย เพื่อเข้ามาทำงานเป็นจำนวนมากตามแนวชายแดนในช่วงระยะเวลา ๑๐ ปีที่ผ่านมาประเทศไทยมีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในอัตราสูงประกอบกับประชากรในวัยแรงงานภายในประเทศมีอัตราการเติบโตที่ลดลงและกำลังแรงงานใหม่ที่เข้าสู่ตลาดแรงงานในแต่ละปีเพิ่มขึ้นในลักษณะที่ลดลง ทำให้เริ่มมีการขาดแคลนแรงงานในทุกประเภท ประกอบกับปัจจัยในด้านปัญหาทางเศรษฐกิจและการเมืองของประเทศเพื่อนบ้าน รวมทั้งการเดินทางเข้าออกที่สะดวกจากแนวชายแดน จึงทำให้แรงงานต่างด้าวเข้ามา

^๑วีระพงษ์ จันตา, ศึกษาผลกระทบการเพิ่มขึ้นของแรงงานต่างด้าวในทัศนคติประชาชนในเขตอำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่, รายงานวิจัย, (คณะเศรษฐศาสตร์: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, ๒๕๕๕), หน้า ๗.

ในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก สร้างปัญหาต่างๆให้กับหน่วยงานของรัฐไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านความมั่นคง ปัญหาด้านสาธารณสุขและอื่นๆ^๒

ในปัจจุบันประเทศไทยมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมเปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างมาก การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวทำให้ประเทศไทยเพิ่มบทบาทจากเป็นประเทศผู้ส่งออกแรงงานมาเป็นทั้งผู้ส่งออกและผู้รับแรงงาน นอกจากนั้นประเทศไทยยังมีสภาพภูมิศาสตร์ที่เอื้ออำนวยต่อการลักลอบเดินทางข้ามพรมแดนได้อย่างไม่ลำบากมากนัก และยังเป็นเส้นทางที่จะสามารถผ่านไปยังประเทศอื่นได้ง่าย จึงทำให้มีการอพยพย้ายถิ่นฐานของผู้ใช้แรงงานเข้ามาเป็นจำนวนมากประกอบกับการขยายการลงทุนของภาคธุรกิจ ซึ่งส่วนใหญ่แล้วจะเป็นการใช้แรงงานคนอย่างหนาแน่น ดังนั้นธุรกิจมีความจำเป็นเป็นอย่างมากในการที่จะแสวงหาแรงงานที่มีค่าแรงต่ำกว่าค่าแรงขั้นต่ำ อีกทั้งยังเป็นการลดต้นทุนในการดำเนินธุรกิจและกลายเป็นนโยบายของทั้งภาครัฐและภาคเอกชนในการสร้างความได้เปรียบของธุรกิจในการจ้างแรงงาน

ปัจจุบันคนเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่ามาก องค์กรทุกภาคส่วนพยายามที่จะหันมาใส่ใจในเรื่องทรัพยากรคนกันมากขึ้น ยิ่งในช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง สิ่งเหล่านี้ย่อมมีผลกระทบต่อการทำงานของพนักงานอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ และส่งผลกระทบต่อการทำงานขององค์กรต่าง ๆ ที่จะต้องปรับตัวเข้ากับสิ่งที่เกิดขึ้น เช่น การจ้างแรงงานต่างด้าวที่มีราคาถูก เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อความอยู่รอดและพัฒนาองค์กรให้เกิดความเจริญก้าวหน้าในการดำเนินงาน

การเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องของแรงงานต่างด้าวจากประเทศเพื่อนบ้านที่เข้ามาทำงานในประเทศไทยจนรัฐบาลต้องมีการดำเนินการเพื่อลดการพึ่งพาแรงงานต่างด้าวจากประเทศเพื่อนบ้าน อีกทั้งยังมีการบริหารจัดการแรงงานต่างด้าวที่มีอยู่อย่างมีประสิทธิภาพ มีการนำระบบการขึ้นทะเบียนแรงงานมาใช้ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๕๔๗ เป็นต้นมา ทำให้รัฐบาลรู้และเข้าใจถึงสถานการณ์การจ้างแรงงานต่างด้าวที่มีทักษะไม่สูงนักของธุรกิจภาคเอกชน แต่ก็ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาการพึ่งพาการใช้แรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายของธุรกิจได้ทั้งหมด

แม้ว่าในปัจจุบันกระทรวงแรงงานจะเปิดกว้างให้ธุรกิจที่จ้างแรงงานต่างด้าวผิดกฎหมายได้ทำการขึ้นทะเบียนแรงงานให้ถูกต้องตามกฎหมาย แต่ก็ยังมีแรงงานต่างด้าวที่ลักลอบเข้ามาทำงานในประเทศไทยโดยไม่ได้ขึ้นทะเบียนอยู่เป็นจำนวนมาก เนื่องจากความต้องการแรงงานต่างด้าวของธุรกิจส่วนหนึ่งมาจากการเลือกงานของคนไทย โดยเฉพาะงานประเภทที่มีความเสี่ยง งานหนัก และงานสกปรก เป็นต้น ดังนั้นธุรกิจจึงมีความจำเป็นที่จะต้องจ้างแรงงานต่างด้าวแทน เพื่อแก้ปัญหาในเรื่องของการขาดแคลนแรงงาน แรงงานต่างด้าวไม่เลือกงานและแรงงานต่างด้าวยังสามารถหาได้ง่าย และส่วนใหญ่มีอัตราค่าจ้างที่ต่ำกว่าแรงงานไทย ส่วนใหญ่เป็นงานที่เน้นการใช้กำลัง ไม่ต้องอาศัยความชำนาญในการดำเนินงานมากนัก ด้วยเหตุผลต่าง ๆ ส่งผลให้ผู้ประกอบการจำนวนมากเลือกที่จะจ้างแรงงานต่างด้าวเข้ามาทดแทนการจ้างแรงงานไทยและเป็นการลดต้นทุนในการประกอบการ

^๒จกมล สุวรรณานนท์, ปัญหาแรงงานต่างด้าวชาวพม่าในประเทศไทย, (กรุงเทพมหานคร: สำนักบริหารแรงงาน, ๒๕๔๗), หน้า ๑-๔.

ของธุรกิจ รวมถึงบางธุรกิจยังมีการใช้การจ้างแรงงานต่างด้าวเป็นกลยุทธ์หลักในการดำเนินกิจการด้วย^๓

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเรื่องคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าวชาวลาวในสังคมไทย โดยเฉพาะในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เพื่อให้รู้และเข้าใจถึงสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของแรงงานลาวที่เข้ามาทำงานในสังคมไทยและเพื่อให้ทราบถึงคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าวชาวลาว อันเป็นประโยชน์ในการประเมินสภาพชีวิตและปัญหาของแรงงานต่างด้าว เพื่อให้เกิดความเข้าใจและนำไปใช้เป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาและป้องกันผลกระทบต่าง ๆ ที่จะตามมา ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อองค์กรและหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนในการที่จะช่วยกันป้องกัน แก้ไข และเข้าใจปัญหาที่เป็นผลกระทบจากการอพยพย้ายถิ่นฐานเข้ามาใช้ชีวิตอยู่ในสังคมไทยและเพื่อนำผลการศึกษาในครั้งนี้มาเสนอให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง เช่น กระทรวงแรงงาน กระทรวงสาธารณสุข สถานประกอบการที่มีแรงงานต่างด้าว รวมถึงหน่วยงานที่ควบคุมแรงงานต่างด้าวได้รับทราบและนำไปกำหนดนโยบายหรือวางแผนแนวทางในการบริหารจัดการให้ความช่วยเหลือแรงงานต่างด้าวต่อไปในอนาคต

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาคุณภาพชีวิตของแรงงานลาวในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล
- ๑.๒.๒ เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของแรงงานลาวในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล
- ๑.๒.๓ เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรคการพัฒนาคุณภาพชีวิตของแรงงานลาวในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

- ๑.๓.๑ คุณภาพชีวิตของแรงงานลาวในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เป็นอย่างไร
- ๑.๓.๒ ปัจจัยอะไรบ้างที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของแรงงานลาว ในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล
- ๑.๓.๓ ปัญหาอุปสรรคต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของแรงงานลาวในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัย ดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของแรงงานลาว อีกทั้งยังศึกษาคุณภาพชีวิตในการทำงานและการดำเนินชีวิตของแรงงานลาวที่เข้ามาทำงานในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับแรงงานลาวในเขตกรุงเทพมหานคร

^๓เปวิกา ชูบรรจง, วรดา แดงสอน, วิทยานิพนธ์เรื่อง การศึกษาคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าว, (คณะวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยศิลปากร: ปีการศึกษา, ๒๕๕๔), หน้า ๑-๒.

และปริมาณ ๕ ด้านคือ ๑) ด้านรายได้ ๒) ด้านที่อยู่อาศัย ๓) ด้านการจัดสวัสดิการสังคม ๔) ด้านความก้าวหน้า/ทักษะการทำงาน และ ๕) ด้านสุขภาพ

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านประชากรหรือผู้ให้ข้อมูลหลัก

ประชากรหรือผู้ให้ข้อมูลหลักในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ คือ แรงงานลาวที่เข้ามาทำงานในเขตกรุงเทพและปริมณฑลจำนวน ๒๐ คน โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านพื้นที่

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตพื้นที่ที่ศึกษาเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตของแรงงานต่างด้าว ได้แก่ แรงงานลาวที่เข้ามาทำงานในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการสำรวจในเขตกรุงเทพและปริมณฑล

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านระยะเวลา

การทำวิจัยในครั้งนี้ เริ่มตั้งแต่เดือนสิงหาคม ถึง เดือนมีนาคม พ.ศ. ๒๕๕๘ เป็นระยะเวลา ๗ เดือน

๑.๕ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕.๑ กฎหมายแรงงานของประเทศไทย หมายถึง กฎหมายที่บัญญัติถึงสิทธิและหน้าที่ของนายจ้างกับลูกจ้าง เพื่อให้การจ้างงานและการใช้งานระหว่างนายจ้างและลูกจ้างเป็นไปโดยเหมาะสม

๑.๕.๒ การจัดสวัสดิการของนายจ้าง หมายถึง การให้บริการ หรือกิจกรรมที่นายจ้างจัดให้ลูกจ้างมีความอยู่ดี กินดี มีรายได้

๑.๕.๓ คุณภาพชีวิต หมายถึง ชีวิตของบุคคลที่สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างเหมาะสม ไม่เป็นภาระและไม่ก่อให้เกิดปัญหากับสังคม เป็นชีวิตที่มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ สามารถดำรงชีวิตที่ชอบธรรมและสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมตลอดจนการแสวงหาสิ่งที่ตนปรารถนาให้ได้มาอย่างถูกต้องภายใต้ทรัพยากรที่มีอยู่

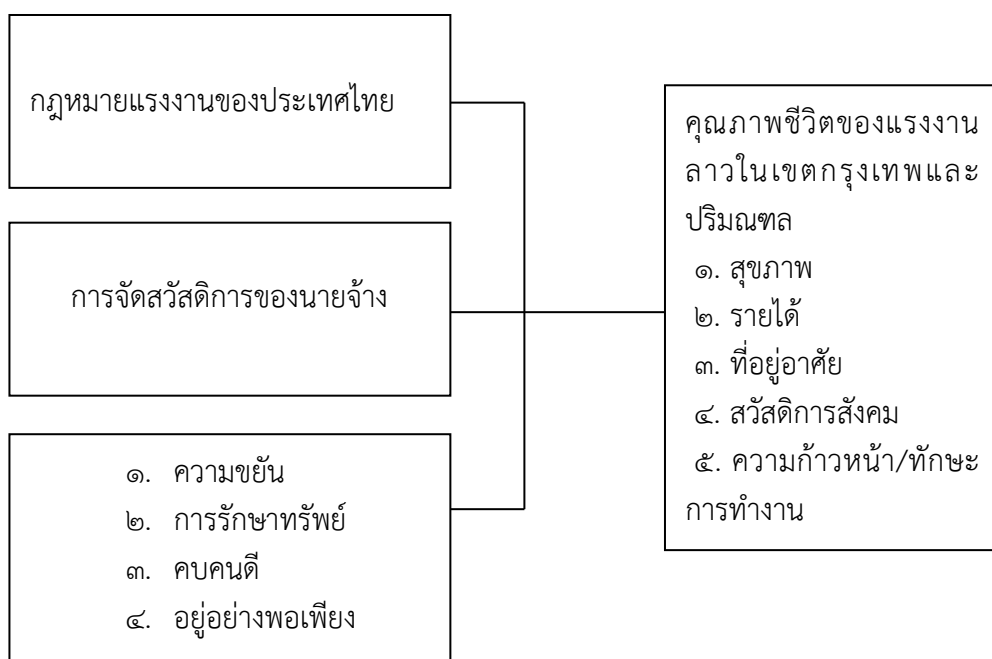
๑.๕.๔ แรงงานลาว หมายถึง แรงงานที่เป็นสัญชาติลาวที่ได้เข้ามาทำงานในเขตกรุงเทพและปริมณฑล

๑.๕.๕ ปัญหาอุปสรรค หมายถึง สภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นปัญหาหรือสิ่งขัดขวางการทำงานของแรงงานทำให้ไม่สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายที่วางไว้

๑.๕.๖ ชีวิตในการทำงาน หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับชีวิตการทำงานของแรงงาน ซึ่งประกอบด้วยเรื่องของค่าจ้าง ชั่วโมงการทำงาน สภาพแวดล้อมการทำงาน ผลประโยชน์ ความก้าวหน้าในการทำงานและการมีมนุษยสัมพันธ์ที่ส่งผลต่อความพึงพอใจในการทำงานของแรงงาน

๑.๖ กรอบแนวคิดในการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “คุณภาพชีวิตของแรงงานลาวในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล” ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยกำหนดกรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework) ประกอบด้วย

แผนภูมิที่ ๑.๑ กรอบแนวคิดการวิจัย

๑.๗ ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการวิจัย

๑.๗.๑ ทำให้ทราบถึงประวัติความเป็นมาและความสำคัญของคุณภาพชีวิตของแรงงานลาวในเขตกรุงเทพและปริมณฑล

๑.๗.๒ ทำให้ทราบปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพชีวิตของแรงงานลาวในเขตกรุงเทพและปริมณฑล

๑.๗.๓ ทำให้ทราบถึงปัญหาอุปสรรคการพัฒนาคุณภาพชีวิตของแรงงานลาวในเขตกรุงเทพและปริมณฑล